

PREUS DE SUSCRIPCIÓ

UN TRIMESTRE

Dins Espanya: una pesseta.
Fora d'Espanya: dues pessetes.

ADMINISTRACIÓ:

St. Bernat, 5, Pral.-2.ª
CIUTAT DE MALLORCA

(Administrador: Juan Riutort.)

LA AURORA

¿A ON LA VENEN?

A Manacor: Ca-mestre Antoni Fiol Ferrer, 5.

A Palma: Llibreria d'En Guasp Morey, 6.—Taller d'encuadernacions d' En Francesc Ferrer, Sta. Eulària, 25.—Llibreria de N' Ernest Frau, Brossa.—Llibreria Amengual y Muntaner.

Surt cada dissapte per donar ventim i altres erbes an es qui s'ho guany

Sobre lo de sa Cripta

Parla D. Miquel Ferrà

VI

Dije ya que Ramón Lull, figura esencialmente compleja, que han mutilado y mutilarán cuantos quieran simplificarla en cualquier forma, era algo más,—y algo menos,—que un santo.

Libreme Dios de dudar de su santidad, que preconiza toda su vida de místico y de apóstol. Libreme de dudar de su martirio, de cuyo deseo dan testimonio cien páginas ardientes de sus obras, cuya anticipación parecen ser las vejaciones y malos tratos sufridos por él en Berberia, y cuyo cumplimiento la tradición asevera. Pero la Iglesia, si bien aprobó su culto, no lo cuenta todavía entre sus santos, y su martirio, aunque tan verosímil, no es hasta hoy un hecho comprobado por la crítica.

Despojar, por otra parte a Ramón Lull, o poco menos, de toda esa aureola de sabio legendario que da tan singular prestigio a su figura y que no es más que la refracción, en ciertos medios históricos, de su propio genio, realmente cabalístico y como de alquimista del pensamiento; olvidar todo el carácter, todo el sabor de su obra vasta, diversa y complejísima de polígrafo medioeval, a lo que, si no la esencia, viene a sustituir el auténtico ropaje de su espíritu, para entregarlo a la imaginación popular simplificado por un pietismo gelatinoso, con una palma delgada imitación de las de Prudencio, por único atributo,—seria sencillamente falsearlo, además de empobrecer su relieve. Glorifiquémosle en buen hora como a santo, pero sin *invertirlo* previamente, sin relegar a la penumbra, ninguno de sus títulos, ni quitarle ningún rayo a su corona fascinante.

Y, para el culto litúrgico de sus reliquias, como tal, ¿es la cripta,—ya que no preceptiva,—el lugar más apropiado?

Hablando en general,—el lector conoce ya lo que pienso de la de San Francisco—podría repetir aquí todo lo dicho en mi segundo artículo sobre la excelencia de esa forma de arte. Nobilísima mansión la cripta para los mártires de la Iglesia que son purpúrea descendencia de los que albergaron las catacumbas; pero no hay duda de que parece singularmente propia para aquéllos de los primeros siglos. Todo, hasta el nombre mismo, evoca en ella la era de las persecuciones.

El mismo espíritu que inspiró a los arquitectos de la segunda edad media el hosana exultante de las catedrales sobre la tenebrosa lobreguez del templo románico, parece haberles dictado una nueva forma triunfal de dar culto a las santas reliquias, más propia de aquellos siglos. en que el árbol de la fé, que hiende en las catacumbas sus «raíces húmedas», daba al sol todas sus flores. Y así, desde el siglo XIII, se instalan con preferencia aquellas reliquias, no ya bajo el ara del sacrificio, ni en el ambiente sepulcral de un subterráneo, sino en frente del propio altar, en ricas urnas o arquetas, casi a manera de retablo. Sólo por excepción en esa época,—la de Ramón Lull precisamente,—son los santos enterrados en cripta. E incluso no es raro que pertenezcan a mártires de los tiempos

primitivos los cuerpos guardados en las del período gótico. Así se conserva, sin ir más lejos, en la catedral de Barcelona, bajo el altar mayor, el de Santa Eulalia virgen; mientras que en la misma catedral y en su capilla del Sacramento puede verse el sepulcro de San Olaguer, engastado en el retablo, detrás y encima del ara.—No me parece que fuera difícil de encontrar una solución semejante para salvar el de Ramón Lull, que tiene de retablo las proporciones y hasta el aspecto y que llenaría, solo, el fondo. Me limito a indicar la idea.

Y he dicho *salvar* expresamente. Porque yo creo que es en cierto modo destruirlo despojarle de su precioso contenido, de aquello que constituye la razón de ser y como el alma misma del monumento, el cual, sin el cuerpo de Ramón Lull, pasa a ser una cosa muerta y sin objeto, una decoración falta en aquel lugar de todo sentido.

Y quiero aquí observar con todo respeto, que al declarar intangible por lo que afecta a su terminación y ligero cambio de emplazamiento (cosas de todos modos delicadísimas, lo sé), el sepulcro de Ramón Lull, se sigue un criterio distinto del que en el plan general y en mil detalles ha predominado en las obras de reforma de la Seo, donde tantas cosas menos sagradas y de menor valor que aquel sepulcro, han sido aprovechadas, algunas muy acertadamente, a mi juicio.

En fin, formas hay de dar a nuestro santo, sin tocarle del venerable monumento en que descansa, un culto en armonía con esa pureza litúrgica, que la misma Iglesia suele observar sin excesivos integristas en casos como el nuestro excepcionales.

Que si con tal simplicidad se procediera en todos esos maravillosos templos y catedrales de España, donde los aluviones de los siglos han acumulado riquezas como la nuestra, pronto se convertirían aquellas vivas apoteosis de la historia y del alma de la raza, en tristes museos de difuntos restos arqueológicos. Y no es esto lo que debe ser un templo.

Parla D. Juan Rotger

VIII.

¡Siquiera eran de púrpura muy brillante los retazos que iban zurciendo a sus obras aquellos intelectuales a quienes condena Horacio! *Purpureus late qui splendeat, unus et alter assuitur pannus*. Los que va zurciendo el señor Ferrá si brillan pero no son de púrpura. «Despojar—y vaya uno para muestra—despojar» por otra parte a Ramón Lull, o poco menos, de toda esa aureola de sabio..., para entregarlo a la imaginación popular simplificado por un pietismo gelatinoso, con una palma delgada imitación de las de Prudencio, por único atributo, sería sencillamente falsearlo, además de empobrecer su relieve». ¿No es verdad que esto dista mucho de ser púrpura.

Según el señor Ferrá, la piedad del Obispo Campins, que concibió el proyecto de trasladar el cuerpo del Beato a la cripta de la iglesia de San Francisco, y del Vicario Capitular, que recogió este proyecto con tanto amor, y de los PP. Franciscanos y de tantos católicos mallorquines, que trabajan para verlo realizado, no es sino un *pietismo gelatinoso*.

Ya hace tiempo que pensábamos notificar al señor Ferrá que ni en cuestiones de la Iglesia ni en lo que atañe a las artes plásticas reconocemos en él más que a un simple lego. Se lo habremos de notificar hoy aunque dejando su laicismo en artes plásticas para otro día.

¿Quién es ese señor Ferrá para clasificar la piedad? ¿Quién le ha autorizado para juzgar la de las autoridades eclesiásticas? ¿Con qué títulos se lanza a enmendar la plana a los Pastores de la Iglesia en cosas tan exclusivamente suyas como son precisamente estas en que se trata de fomentar la piedad de los fieles? Debiera saber el señor Ferrá que los Obispos son *quos Spiritus Sanctus posuit regere Ecclesiam Dei* y que en la Iglesia de Cristo todos los demás somos meros súbditos de este régimen a quienes nos toca callar cuando estamos obligados a escuchar y obedecer. Si esto supiera el Sr. Ferrá, tal vez se habría acercado a las autoridades eclesiásticas y les habría manifestado gratuitamente su opinión sobre la cripta lulliana; acaso la habría expuesto públicamente, supuesto el amor que tiene a hacer ruido; quizá la habría defendido con calor si no le hubiesen hecho caso; pero después de saber la resolución terminante de aquellas autoridades, jamás hubiera emprendido una campaña de oposición, tremolando una bandera de informalidad que siguen ciegamente cuatro o cinco incondicionales que se peinan según el último figurín que les envía el señor Ferrá y levantando cátedra de omnisciente donde las autoridades de la Iglesia aprendan lecciones de piedad cristiana. ¡Cuán escandalosa sería la actitud del señor Ferrá en eso de la cripta si no fuera tan soberbiamente ridícula!

Entregar a la imaginación popular la figura de Ramón Lull con una palma delgada por único atributo es falsearla, señor Ferrá, y empobrecer su relieve. ¡Y quiere tener voz y voto en las cuestiones de piedad este señor! ¿No comprende el señor Ferrá que es tan esplendorosa la aureola de un mártir, tan sublime una de esas palmas de Prudencio, que junto a ellas pierden todos sus relieves y toda su luz las glorias humanas? De lo que enriquece o empobrece la figura de Ramón Lull no es buen juez el señor Ferrá, atento solamente a los prestigios de acá abajo; jueces más competentes son la Iglesia, el mismo Ramón Lull y el pueblo fiel. ¿Y no sabe el señor Ferrá que para la Iglesia es el martirio la suprema y casi la única riqueza; y que Ramón Lull despreciaba todo lo que no le guiaba al martirio; y que los fieles verdaderos darían por la menor de esas palmas de Prudencio toda la ciencia de todos los sabios juntos? Desengañese el señor Ferrá; tiene tal valor esa *delgada palma* de Ramón Lull que porque se le ha querido ocultar detrás de la *corona fascinante* del *genio cabalístico* y *alquimista del pensamiento* (!), no ya el mundo entero sino ni siquiera Mallorca rinde a Ramón el tributo de amor y veneración que merece. El fracaso de los intelectuales en este punto es manifiesto; mientras ellos se han encargado de pregonar las glorias científicas de Lull se han ido apagando una a una las lámparas de su sepulcro. Es preciso que salgamos los devotos; y si quiera por la ley del conpeso hemos de sacar bien a la luz la

palma arrinconada de Lull y enseñarla a las gentes con preferencia a los demás símbolos lullianos, que en esta palma y únicamente en esta palma, aun con ser tan delgada como se la imagina el señor Ferrá, reside el poder maravilloso de convertir al mundo en devoto y admirador de la santidad y sabiduría del polígrafo mallorquín.

Pero ¿y quién le ha dicho al señor Ferrá que con la cripta se despoja a Ramón Lull de la aureola de *sabio legendario*? Si este señor no hablase de memoria no incurriría en tamañas inexactitudes. Basta leer la Carta Pastoral del Obispo Campins sobre el VI Centenario del Martirio del Beato Ramón Lull para ver que en la cripta no se ha de olvidar la saburía de este genio maravilloso puesto que allí se ha de leer la autobiografía de Lull «SOBRE TODO EN ESCULPIDOS TEXTOS DE LAS OBRAS DEL GRAN POLÍGRAFO». Basta ver el plano de la cripta para convencerse de esto mismo. Y si el señor Ferrá no fuera corto de vista, vería que este monumento ha de contribuir eficazmente a que la Ortodoxia ponga a Ramón Lull entre los grandes filósofos y teólogos que ha producido el mundo.

Descanse el señor Ferrá: los devotos, los del *pietismo gelatinoso* no olvidan la sabiduría de Ramón Lull.

EL BISBE CAMPINS

§. 7.

Dotació de Vicaries.—Certamen per una Vida de Crist i el resultat que dona.—Grós augment de la Biblioteca del Palau.

Començà el Bisbe l'any 1902 dotant la Vicaria de St Jordi des Prat, fundada l'any 1888; la de la Mare de Deu del Remèi del Coll d'En Rebassa, fundada l'any 1890; la de la Mare de Deu del Carme des Molinar, fundada l'any 1-90, i la de la Mare de Deu de La Soledat, fundada l'any 1894, totes procedents de l'antiga parroquia de Sta. Eulària. La dotació d'aquestes quatre Vicaries la deposità en *paper de l'Estat* dins la *Caixa Diocesana*, i lo mateix feu l'any 1904 quant fundà i dotà la *Vicaria del Terreno* i més envantet comprà devora l'església d'allà una casa pel Vicari.

Mn. Miquel Parera, Secretari d'Estudis i Catedràtic del Seminari, ofereix an el Bisbe cinc centes pessetes per premi d'una *Vida de Crist*, escrita en bon mallorquí i de caràcter popular. An el Bisbe li agradà l'idea, i afegí an aquella quantitat altres cinc centes pessetes per que el premi correspongués millor a la gran feinada que s'era mester per compondre tal *Vida*. Dia 30 de març (1902) sortí l'*Edicte* publicant un certamen per escriure tal obra, oferint an el qui l'escrigues millor dit premi de mil pessetes. Aqueixa *Vida* havia d'esser per donar a conèixer d'aprop el Bon Jesús a la gent humil, i l'havien de compondre segons les normes de la crítica més severa, il·lustrada per les llums de la cronologia, arqueologia i geografia. La relació dels fets i de les paraules del Bon Jesús no havia de romandre afeçada a força de notes, havia de seguir l'orde cronològic, anar dividida en capítols no gaire llargs i tenir unes cinc centes planes; donava de temps per escriure l'obra fins dia 1

de janer de 1904, això és, un any i nou mesos, i la premiada seria propietat del Seminari.—Publicat tal Certamen foren alguns que posaren fil a l'agulla, i se'n arribaren a presentar dues: la premiada fons la que presentà Mn. Juan Guiló de Manacor, la qual després d'alguns retocs, la començaren a estampar a Felanitx, a Ca'n Reus, i arribà a sortir antany (1914), baix del títol de *Llibre de la Vida de N. S. Jesucrist* (un volum de 676 planes de 184 X 108 mm.): és una obra feta amb molt d'esment, escrita en mallorquí ben pur i amb molta d'unció apostòlica; és un llibre que hauria d'esser dins totes les cases cristianes. És una de tantes de glories del Bisbe Campins haver motivada la composició i la publicació de tal obra, enriquint amb ella la nostra literatura ascètica.

L'ex-jesuïta Mn. Miquel Mir, de la Reial Acadèmia Espanyola i Bibliotecari de la mateixa, mogut de l'amistat antiga que l'unia an el Bisbe Bampins, se resol a dur tots els seus llibres a la Biblioteca del Palau i que hi romanguessen per a sempre. Com no se tractava d'uns quants milenars de volums, sino de molts de milenars, va esser necessari fer lloc per tan grandiosa llibreria. A compte del Bisbe arretglaren l'antic local, això és, les parets i les finestres, i hi feren uns prestatges d'en-terra fins a la sotilada amb una balconada per tot lo redó a mitjana altura per poder còmodament davallar i pujar els llibres, i llavò posaren una partida de llibreria dobles de través dins la sala i fins i tot se taparen de prestatges les parets de la saleta d'entrada. Amb tot aqueix lloc, que costà de fer an el Bisbe milenars de pessetes, pogueren col·locar els milenars i milenars de llibres que Mn. Miquel Mir anava enviant de Madrid. Començà per encaminar-ne cap aquí vint i set caixes, gens menudes, i no de llibres qualsevol ni rotam de biblioteca, sino llibres escullits, obres de gran mèrit en general, casi totes modernes, moltes d'elles enriquides amb autografs de llurs autors que les dediquen a Mn. Miquel Mir. De lo que hi ha més és de ciències històriques, arqueologia, filosofia, teologia i ciències naturals. I lo bo fons que Mn. Miquel Mir seguí enviant-ne més de caixes de llibres, si uns bons els altres millors, acabant per resultar la Biblioteca del Palau una biblioteca notabilíssima per Mallorca. I això sí que és una altra gloria, i de les grosses, del Bisbe Campins, haver sabut atreure cap an el Palau Bisbal de Mallorca tants de milenars de llibres plens de ciència que Deu sab a on serfen anats a parar sensa el Bisbe Campins.

Dia 26 d'abril de 1877 s'aplegaren en aquesta Ciutat algunes digníssimes senyores formant l'«Obra piadosa a favor de les esglésies pobres» per zelar el culte del Santíssim Sagrament en lo espiritual per via de «l'oració, adoració, veïa i comunió freqüent» i preparant nines per la primera comunió i fomentant entre els malalts el combregar sovint, i en lo temporal dedicant-se a fer de franc robes i ornaments del culte eucarístic, a conservar i adobar i netejar dites robes i ornaments, especialment per l's esglésies pobres. Aquesta «Obra piadosa» Deu la beneï i, lluny de mancabar ni desmaiar, va dur més força de cada dia, guanyant-se les simpaties de tota la gent devota. Bo és de veure que s'havia de guanyar les de Mn. Campins, primer capellà llis, després Rector, més envant Canonge, llavò Vicari Capítular i finalment Bisbe. Així se comprèn amb quin pler de la seua ànima no accediria dia 8 de setembre de 1902 a la petició que aquelles digníssimes senyores de l'«Obra piadosa» li dirigiren de que les erigís en Congregació Religiosa de vots simples per poder cumplir millor el nobilíssim fi d'aquella «Obra» baix del títol de «Con-

gregació de Germanes Zeladores del Culte Eucarístic». Sí, el Bisbe accedi an això, donant-los unes Constitucions escrites, que de llavò ensà han observades sempre amb gran fervor, presentant uns servicis a la Església de Mallorca que no son de dir. Sols Deu del cel ho sab el bé que fan.

Dia 21 de novembre del mateix any (1902) el famós Comte de Romanones, Ministre d'Instrucció Pública a-les hores, tengué l'acudit de donar un Real Decret privant que a les escoles oficials s'ensenyàs el Catecisme en cap altra llengua que no fos la castellana, Decret que meresqué la més absoluta reprovació de totes les persones de seny de Catalunya, Balears i demés regions de llengua no castellana, i aquell Decret se'n anà a fons, gracies a Deu Un dels cops més forts que se'n dugué fons del Bisbe Campins que dia 2 de desembre següent dirigí an el President del Consell de Ministres, dient-li entre altres coses tot això: «Me pertoca acudir a V. E. per suplicar-li se digni interposar la seua eficaç mediació en benefici dels interessos espirituals que estan encomanats a l'Església».—«El Real Decret darrerament publicat sobre l'ensenyança del Catecisme en castellà, perjudica d'una manera extraordinaria i irreparable aqueis interessos suprems dins les Diòcesis a on la llengua castellana no és la del poble, perque d'una banda dificulta el coneixement dels dogmes i devers cristians i d'altra banda vé a confondre i torturar les tenres intelligencies dels infants que s'instrueixen, més que a l'escola. a casa llur, a on el magisteri insubstituïble de les mares se convertiria necessàriament en una especie de rectificació continua de les ensenyances religioses mal apreses amb un idioma que no usa la familia, idioma que per molts és totalment desconegut i amb el qual no arriben mai a expressar llurs sentiments ni hi saben mai pregar tots aquells que no l'aprenueren damunt la falda de llur mare». —«Per lo mateix, olvidant ara tot quant se refereix an els drets jurisdiccionals i mirant únicament, com me pertoca, pel bé de mos diocesans,—me permet molestar l'atenció de V. E. per exposar-li lo molt temeraria i funesta que poria ser l'empresa de que se tracta». —«No dupt de que V. E. tendrà medis per evitar aqueixes dificultats que fora de lloc s'oposen a l'instrucció religiosa de tants d'infants, avui que, com deia un prelat insigne, fa tanta de falta posar en mans de tothom a balquena fulles de catecisme». —«Per lo demés, me sia permès, assegurar que an aquesta illa no té que estar gens rezelós el Govern, perque tal volta aquí és el troç de terra espanyola a on hi ha més amor a la Patria i a on, conservant-se integra la llengua nadiua, escolten amb més fruïció la armoniosa llengua de Castella».

Amb aquest cop tan a ferir del Bisbe de Mallorca i altres que se'n dugué per l'estil, aquell malanat Decret d'En Romanones romangué fet benes i soterrat per a sempre: no era digne d'altra cosa.

¿Lull o Lull?

Així se titulava un articlet, firmat J. P., que és publicà s'altra dia, a dalt un semanari, copiat de «Sa Marjal». Pretén, s'autor, de donar a comprendre a tots els seus lectors, sa gran falta ortogràfica que s'ha comesa «indefectiblement» durant les passades festes del gloriós màrtir Ramón Lull, canviant el llinatge Lull, amb dues ll, per el de Lull, amb una sola; lo qual per qüestions que s'hagen de dur an es tribunal de vegades fa perdre una herencia. (Això ho dic jo).

Segòns la seva pobra opinió, dona les reons sigüents: Diu, en primer lloc,

que en llatí, a principi de paraula, ja mai s'ha posada més que una l, desconeguent, per altra part, sa ll mallorquina; (tot això de primera) més com aquesta llengo vé d'aquella, antigament desconeixia sa doble ll, escrivint amb una lo que avui escrivim amb dues (i com una randa!). Passa, després, a presentar un caramull d'exemples, ja dels llibres del Beat, ja de documents dels sigles XIII i XIV—XV i XVI, parlant divirament amb tot aquest troç del seu article; més a on comensa a no agradar-mos és, quant després d'haver-mos dit que en el sigle XVII se trobaven paraules ja comensant amb ll en-mallorquí, mos afageix: «Mes aquí convé notar que creim (no basta creure, sino demostrar) que antigament una l a principi de paraula valia per dues; (això es lo que s'ha de provar) així com veim exactament am sa r, p. ex., Rey Ramón, rimmes roses, religió, etc; i encare que escrivessen lamp, luna, lenya, liures, segurament (¿qui vos ha revelat?) lletgien llamp, lluna, llenya, liures. Es poble es el mestre de ses llengos (conforme) i per lo tant també de la seva ortografia (peró no, per canviar llinatges); i estam ben convinssuts (¿l que en fareu d'estar convinssuts sensa motiu?) que en no ser en el principi de tot, are fa molts de sigles, quant feia poc que sa nostra hermosíssima llengo havia sortida del llatí, es poble sempre ha pronunciat, (posau-ho en corentena) l doble o ll, hi ha dit Llorens, llibre, lloc, liures, etc (¿l que?) i hasta (?) en l'antiga i curiosa edició qu'hem llegida de la Crònica del elegantíssim Ramón Muntaner, coetani del Beato (¿que també hi estav?) això?) Ramón Lull, veim impreses ja aquestes paraules: llur lloch (llocs d'ells), son lloch, llur taula, etc... ¿Peró no havien quedats que en els documents dels sigles XIII i XIV no coneixien la ll, mallorquina? ¿En que quedam? ¿Existeix o no existeix? Resum de lo dit: El Senyor J. P. afirma, que creu que la l senzilla sempre ha tingut, exeptuant cosa d'un sigle, el sò de ll mallorquina, lo mateix que la r actualment, a principi de paraula. —Té molta fe per lo vist.

I ara escoltau com tanca l'argument de raons:

«Are bé; si el poble de temps antiqüíssim sempre ha dit (i valdria sebre perque afirmau sensa provar!), diu (A Manacor pot ser) i segurament dirà Lull (Si l'e hi fan dir; però, si li fan dir lo contrari, també ho dirà), llibres, Llorens, lluna, etc., i en aquestes i en totes ses demés paraules consemblants ha posat, posa i posarà ll i no l, (En totes menos en Lull), ¿perque sa paraula Lull ha de ser s'unica que els qui pretenen d'instruits (ho son un poc més que vos) han d'exemptuar de sa regla general? (Senzillament perque els llinatges no se canvien per res nat del mon) A manacor, el poble més gran de Mallorca (M'agraderia sebre si ho son de Manacor que el fassen tan gran) aon segurament abunda més qu'en cap altre es llinatge Lull (¿En que quedam, no es Lull que s'ha d'escrivir? ¿Perque no l'he hi posau? ¿O tenui por de dir que no venen des mateix llinatge?) que segons se creu (¿dali per fe!) desxendex de sa mateixa familia del Beato (¿Messions vos pòs que si tots es predicadors i periòdics s'ho passen pes cap, amb un any se llevarà aquest motango que vos usau com a propi i genuí del poble!) Ramón. tothom pronuncia Lull (pero no hu escriu per pó d'ambuis en es testament); si v's atraviu a dir Lull o no vos entendrán (no me hagués pensat mai que es manacurins fossen tan curts de gambals!) o se riaràn de voltros (o noltros d'ells, per veure que pronuncien malament un nom que escriuen bé). .. en no ser que sia qualcú (això, perque sa expressió fos més viva, ho haurieu de posar en lletres uncials) que vulga passar per instruit, (convendria anaseu alerta que a Manacor n'hi ha bastants qui hu son) .. per-

que ha lletgit colque diari o revista, (o tal volta ha lletgits el papers veis millor que qualcú)... i per no passar com a des poble (¡ja hi anau calsat per aigo!)—Pero noltros volem esser poblés i des poble (es allà on estan milló) i volem d'r i escriurer (tot lo que mos entri per s'ui dret' sensa provar-ho) mentres no mos donen raons en contra. (¡afica sa banya!) el *Bato Ramón Lull* (¡Sis n'han entrades! ¡i sis n'han de sortir!)

Me pareix, que després de lo dit, fan nosa els comentaris; s'argument que presenta (prés tot sa reduex a un) és, com un banc que li falta una cama; demunt un creim, puja un edifici que, quant está aixecat, s'espoltreix per falta de base; idò, per lo tant, porem afirmar que, aquest bon Senyó, ho va fer depressa i pensant fer una ánfora, li ha sortida una aufabia, lo més comú; que mos perdoni, si vol, i si l'em molestet diguent li sa veritat, que ho sofresca amb paciència; tengui present, Don J. P., que la nostra raó principal que presentam es: que mai per mai s'ha permès canviar llinatges a sutxuaixi, diga lo que vulga el poble; ademés que mos consta, que quant visqué, a la seva familia li deien Lull, i no Lull, per documents com la carta del Rei d'Aragó recomant-lo an el Turcimany del Rei de Tunis, son testament, una memoria d'aquell temps, escrita per un frare de Sant Francesc, i altres documents posteriors que li porem mostrar quant vulga. Perque no mos diga res, sobre si sa pronúncia era diferent del escrit, li manifest que vosté s'ha fet es dogal, quant diu: que En R. Muntaner, coetani del Beat, escriu ll; si se forma ll es coneguda i pronunciada ¿perque no s'hi escriuen totes ses paraules, de principi, amb una l sola? ¿Contestau?

Peró noltros, com aimadors de sa bellesa i gentilesa del llenguatge mallorquí, genuinament popular, seguint les llumaneres literaris de la nostra parla catalana, i despreciant ses veus destrempadades de certs elements desequilibrats, que fan consentir el llenguatge popular amb el llenguatge vulgar, replé de veus illegitimes i corruptudes, hem dit, deim i direm, amb ses proves amb sa mà, que s'ha de dir ara i sempre, a no ser que li mudin el llinatge: EL BEAT RAMON-LULL.

G. VALDEMIR.

Ciutat de Mallorca, 1915.

Es desfrés d'aquest al·lot t'è pèr non Senyó en llatí, pero no asutxuaixi.... perque es seu nom tecnic fi, sols declinant dirse pot.

DEL TEMPS PASSAT

Defenses quantre es moros a Manacor

Notícies des sitgle XVII.

1602.—Es batle reial era s'encarregat a cada vila, amb intervenció des Jurats, d'ordenar tot lo que feia referència an es servici militar. Pero com ni un ni ets altres tenien, en general, es coneixements necessaris per dirigir ses operacions de s'exercit, hi hagué necesidat de posar a cada municipi un capità d'armes, qui en tot i per tot dependia des Virrei i tenia ple poder i jurisdicció civil i criminal sobre ets homos qui componien sa milícia local. Moltes de vegades es capità residia a la Ciutat, pero se presentava a sa seua vila totduna que tenia noticia de que hi havia perill d'un desembarc de pirates, per dirigir personalment ses accions de guerra. A principis del any 1602 arribaren a Manacor males noves sobre s'esquadra musulmana i sobre ses males intencions des inimics de fer qualque desembarc per ses nostres costes; per lo qual es Virrei, segons relació donada an es Concei a sa sessió de 8 d'Abril, envià es Capità Bas, a fi de que per espai de devers mitj any s'ocupàs en instruir ets homos en so manetx de ses armes i milloràs ses condicions de defensa. (*Llibre de les Determinacions de 1595 a 1638.—Arxiu Municipal.*)

1611.—Es moviment de talaiers, escoltes i correus que se nota en es sitgle XVII demostra ben a les clares que per ses nostres costes hi hagué d'haver moltes d'escaramusses i encontres entre moros i cristians. Un d'aquests fets d'armes, tal volta es més important, és es que seccei l'any 1611 a sa marina de Manacor i a sa d'Artà.

Dèu grandiosos vaixells de pirates s'acostaven el dia 28 de Juuy a sa Punta d'En Amer, mentres la gent de ses possessions d'aquells entorns estava ocupada en sos treballs des camp propis de s'estíu. Uns quants senyors que hi cren anats a cassar trescaven a cavall per prop de la ribera quant cop en sec i amb gran sorpresa toparen amb 500 turcs que acabaven de saltar a terra per robar gent i bestiar. Com és natural fogiren tot depressa es cassadors pegant crits d'alarma an es missatges i guardians perque tothom s'arreconàs, ja que per sa desigualtat de forces no era possible combatre. A ses torres de ses cases de camp toquen es corns i la gent inútil de la marina corre a cercar-hi redòs, i com ses guardes des bestia no hi arriben d'hora, es pirates fan mortandat i carreguen i fins i tot dos o tres homos cauen en ses seues mans per desgracia, salvant-se'n molts d'altres p'es valor que demostraren es cassadors i es pagesos.

Per sa Gruta (1) se conserva encara sa memoria d'aquesta jornada, pero es veus que hu conten no poren donar relació de ses perdues que sufriren es contraris ni saben es noms des cristians que se distingiren p'es seu coratge i heroisme.

A s'Arxiu del Reine de Mallorca hi ha copia de quatre cartes que donen compte d'aquest fet, dirigides p'es Jurats de la Universidat de la Ciutat i de Reine an els *deffendadors de los mercaders* de Barcelona, an els *Concellers* d'allà mateix, an el *Sr. Conservador Fr. M. Cotoner, Receptor de la Religió de S. Juan i al Ilm. Sr. D. Carles Coloma Lochtinent General del present Regna*, qui es trobava a les hores en aquella Ciutat. Com totes quatre, amb poca diferencia de detalls, conten

lo mateix no mes transcriurem sa que va dirigida an els Concellers, perque aquestà conté, además de sa relació des fet, un avís molt oportú, com es que, per prevenció, solien passar unes autoritats a ses altres en cas de perill.

Als concellers de Barcelona.
Air isqueren en les marines de Artà y Manacor sincents tn chs de deu uaxells grossos de moros han fet gran dany en bestiar y encatiuadas no mes de dos o tres personas que si no fos estat per alguns homens de acavall y casauen y ausaren la gent lo dany fora stat m.^a hans aparegut ab barca aposta auisar a V. M.^s pera que stiguén sobre avis maiorment que un cavaller de esta ciutat que sta catiu en Alger escriu que las galeras de Bisserta estos dias passats donaren sen en lo coll yunt Alger y ques deia pujar publicament que havien de anar en busca de las galeras de aqueix principat de Barcelona. nro. Senyor a V. M.^s garde. De Mallorca als 29 Juni 1611.—Los Jurats de la Unt. Ciutat y Regna de Mallorca. (Arxiu General Històric de Mallorca.—Llibre de Letres Missives.—1605 a 1615).

1624.—Després de ben organizada sa milícia va quedar a càrreg des *sargents majors* sa instrucció des soldats de cada un des quatre districtes en que se dividí Mallorca. Aquests sargents eren autoritats superiors an es capitans d'armes de cada vila. Entre es bons servicis que va fer es *sargent major* aragonés D. Bernat de Lastra, se conta es d'haver dirigides ses obres de fortificació i defensa que feren es vecins de Manacor, i es d'ha ver instruida la gent per espai de quatre anys en s'exercissi de ses armes de foc, aturant amb 24 homos, no mes, un desembarc numerosissim de moros. (*Weyler i Laviña; Historia Orgánica de las Fuerzas Militares de Mallorca, págs. 198 i 241.*)

1638.—Molt alarmants devien esser ses notícies que aquest any arribaven per aquí; perque es Virrei, per atendre a sa seguredat i defensa de Manacor, el dia 7 de Mars envià 185 soldats, que hi estaren prop de mitj any repartits per tota la vila, cinc dies a cada casa. I havent recomanat es Virrei que en sa distribució des soldats *no fossen carregats los pobres*, determinà es Concei que se fes es repartiment *per sou i per lliura*, això és, que ses families que pagaven una lliura per tall (contribució) tenguessen un soldat, i ses que en pagaven mes que tenguessen tants de soldats com lliures pagaven; i així hu compliren es Jurats, que juntament amb los honors Miquel Pont i Juan Riera de Conies havien estats comissionats p'es Concei. Mes tart se gratificà amb un reial diari an es qui oferien posada per un soldat. (*Llibre de les Determinacions de 1595 a 1638.—Arx. Munic.*)

1639.—A fi de que tenguessen armes tots ets homos que en porien manetjar, en es mes de Mars es Concei comissionà un des Jurats, En Miquel Pont, per anar a la Ciutat a rebre 160 arcabussos i 40 mosquets que es Virrei tenia destinats per la vila de Manacor. I amb so mateix objecte dia 20 d'Abril En Miquel Sureda, Jurat també d'aquesta Universidat, s'encarregà d'anar a rebre 60 carabines, que s'havien de repartir entre es moradors d'aquest terme que tenguessen cavall i les poguessen prendre a costes i espeses seues.

Al mateix temps es Capità d'armes D. Miguel Truyols, que no descuidava sa vigilancia de sa població, havia manat posar quatre guardies extraordinaries, dues a s'atalaia d'es *Puig de So'n Galiana* i ses altres dues dalt es campanar de la Parroquia. Tenfen obliga-

ció de fer aquesta guardia per torn tots ets homos que estaven a *ses llistes de ses mostres*, pero veent es Concei lo gravosa que era p'es poble aquesta guardia, decretà una talla de quatre sous per persona, a fi d'establir un torn voluntari, pagant es jornal an es talaiers. (*Llibre de les Determinacions de 1639 a 1655.—Arx. Munic.*)

1654.—Molt poques notícies hem trobades en ets arxius d'un desembarc de moros que hi hagué aquest any a sa marina de Manacor. No més sabem que el dia 11 de Setembre arribà sa trista noticia de que es pirates se'n havien duites cautives 11 persones d'una possessió d'aquet terme. (*Cristòfol Fiol: Llibre de Memorias de cosas notables segons el discurs dels anys.*)

1688.—El dia 4 de Setembre arriba an es poble sa noticia d'un altre desembarc de moros a sa *Punta d'En Amer*. Se'n dugueren pres es capità de Muro, que era un tal Santmartí, an a qui agafaren per sa nostra marina després d'haver-li mort es cavall. (*Massià Mut: Diari Ms. de 1680 a 1715.*)

1696.—Quant ja feia mes d'un sitgle que se tractava de aixecar una fortalesa a sa *Punta d'En Amer* per atendre a sa vigilancia i defensa de ses possessions de per allà, a la fi construiren es Castell que encara hi ha i que descriguérem a un d'ets articles passats.

H.

Les Nostres Miseries

A Un Intellectual

Te sents exaltat, no pe'els homos, qui no te comprenen, sino per la potencia vigorosa de ta mateixa mentalitat; i desde la altura te sembla que tota l'vida i actividat intellectual d'aquí baix es inferior, no ha sortit encara de la innocencia infantil, de la closca de l'històrica i social constitució. Tu ets l'unic que desertant gloriosament del vell exercit viatjes lliure dins la regió ignota i lluminosa, aon te encuanteres amb els pocs amics espirituals que en ella romanen: Renán, Strauss, Victor Hugo etc....!

Aquesta mateixa exaltació puerilment atrevida i orgullosa demostra que la teua visió es inadequada. Tu pretens haver afinat per tots els punts i comprès la feina intellectual dels que fins ara son tenguts per mes sabis, i lo que els grans poligrafes amb asombrós treball sucesiu han conseguit recullir deixant una llarga tasca enrera tu heu vols abarcar en curts moments d'aguda inspiració; lo que robusts i clars enteniments, robusts i aclarits encara mes per cotinuu i meòdic exercici mental dins una vida casta, i retirada, no dels grans expectacles espirituals sino de lo que mes emboira i obscureix aquests expectacles: lo que tals enteniments, han contemplat tu heu vols veure dins el truy del mon i de les passions. Es massa la complexidat de la historia de la ciencia per esser judicada i compresa amb tota claredat i exactitut per la vida curta de un enteniment per poderós que sia.

Sensa ciencia no podràs comprendre la ciencia; i tu no ets homo de ciencia, ets mes tost homo d'art! l'art literari en son enardiment te desclourá qualque vegada els nuvols que guarden les visions de la ciencia, te ferá guaitar per moments dins les grans fábriques de la penosa i senyuda exploració científica, pero el teu judici en será prou incomplet.

Estás enlluernat per la forma i enlluernes els altres, que si te aplaudeixen es perque creuen que hi ha qualque raó dins el teu bon dir; l'ambigüedat i misteri de la teua expressió té lluentors que facilmente enganen els menos ilustrats. Porás esser un excellent literat i un pessim filosof: hem vist que la forma bella ha conviscut amb les utopies de la mitologia pagana, amb los seus borts rebrotos del fals renaixament, amb les ideas enciclopedistes; ara també pot conviure amb les teues quimeres futuristes.

La religió, per tu, no es mes que una de tantes institucions socials historiquas ja passades, rancies, anacròniques, objecte de museu. Pero no mires sovint mes que la patina tradicional exterior, el segellament que ha deixat en la societat. Qualque vegada, no obstant, ta inquietut nirviosa acusa que has afinat i sents el contacte d'una invisible i misteriosa realitat que batega darrera la escena humana i embolcalla i empresona els homos a pesar seu i per tos mateixos membres passa no poques vegadas l'estremitat religiós, que no es invenció de la teua poquedat, subjecció e indigencia, sino una vivent supremacia objectiva que dona vida an el fragment de ta vida.

El teu intellectualisme exòtic está eu continua contradicció amb la societat i la familia en que vius i fins amb tou ser mateix; tot ofereix mil objecions en el teu sistema i tu t' esforces vanament per resoldrerles. Has vesllumat pot ser que la revolució que intentes moure dins elles si pot capgirar la constitució accidental obrada per l'homo no capgirarà mai la substancial divina.

Tens conviccions íntimes efecte de profons estudis? Heu duptam, a lo mes simpaties per certs sistemes. Que cerques amb la teua feina intellectual? Suministrar llum a l'humanidat extravida? No heu creim; no hi sabem veure mes qu'un egoisme literari, el simple delit de llansar fulguracions genials, prenen o no prenen: i si prenen en qualque partit politic que hagi mester prestigis i an el qual tot lo que té qualque llustra de cultura li es bõ per porrerse mantenir i viure, els seus aplausos serán tan interessats com la teua mateixa feina.

El neocriticisme francès que caracterisa les teues tendencies, ara pot ser telletgeix amb gust pero demà quant se haurá acabat son delit capritxós te rebutjará amb fastidi.

Ta intelletualidat caurá a la fi dins el laboratori de l'istoria com un objecte classificat amb les idees utópiques estèrils que en tot temps mogueren algarades i se volgueren oposar a les corrents naturals fondes

E

No'es folklòriques

IV

Fita gloriosa per les lletres mallorquines será sempre la publicació de «La Palma» semanari fundat l'any 1840 per D. Joseph M. Quadrado, quant tenia tan sols vint i un any; mes amb tot i axò, qualcú qui ja veia lluir demunt el seu front la flamada del geni, s'atancava a saludar-lo com a «futur patriarca de seny assahonat».

La curta vida de «La Palma» qu'el Sr. Quadrado més tart (mirant cinquant anys enrera) se complavia recordant-la amb l'expressió modesta de «joventivol ensai» bé demostrá que no era vana l'esperansa que molts havien posada amb ell i el temps fé veure la gran misió an a que era estat cridat el Sr. Quadrado, que en part cumpli dins els nombres de «La Palma» a on hi batega i s'hi destria ja la norma intuitiva d'una nova escola, els orogens de la

(1) Possessió de Manacor.

